

Vinko Žganec

Uz 10-obljetnicu smrti

Deseta obljetnica smrti Vinka Žganca svjedoči da je trag tog etnomuzikologa i glazbenog stvaraoča još živ, jasan i djelotvoran. Da bismo se u to uvjerali, svrsishodno je baciti pogled unatrag, podsjetiti se na život i djelo čovjeka koji je i glazbi i svom narodu podario bogate plodove svog talenta.

Vinko Žganec rođen je 22. siječnja 1890. u međimurskom selu Vratišinec, gdje završava i osnovnu školu. Gimnaziju je polazio u Varaždinu i Zagrebu. Upisao je i završio Teološki fakultet i posebno na Zagrebačkom sveučilištu pravo gdje je 1919. promoviran i za doktora prava. Za vrijeme studija učio je i glazbu kod prof. Franje Dugana. Kao mladi svećenik vodio je pjevačke zborove u Zagrebu u crkvi Svetog Petra, a kasnije u župnoj crkvi u Dekanovcu, gdje je i otkrio ljepotu međimurske narodne crkvene pijeveke.

Od 1922. službovao je u Povjereništvu za Međimurje i bio je vršilac dužnosti Građanskog povjerenika u Čakovcu u svojstvu vladinog tajnika. To je bila poslije oslobođenja Međimurja od Mađara 1918, drugostepena administrativna vlast u ono vrijeme u Međimurju. U to vrijeme istakao se radom na gradnji novih škola u Međimurju, osnovao je Siročadski stol za Međimurje i uveo općinsko sudovanje. Godine 1924. piše knjigu *Zavičajno pravo u Međimurju i Prekmurju*, zatim 1926. piše knjigu *Općinsko sudovanje*, a 1928. knjigu *Uredba o konvalidaciji brakova*.

Veliku pravnu praksu razvio je u svojoj advokatskoj praksi u Somboru. Tu je bio dugi niz godina tajnik Pravničkog društva i urednik mjesečnika »Pravni pregled«. Napisao je s Petrom Žoržom *Tumačenje krivičnog zakonika* 1929.

Godine 1941. preselio se u Zagreb gdje je ostao do smrti 12. prosinca 1976.

Početkom 1943. izabran je u Hrvatskom autorskom društvu u Zagrebu za glavnog tajnika i tu ustanovu vodi do konca 1945. U toku 1945. počinje raditi kao muzikolog u Etnografskom muzeju u Zagrebu. U rujnu 1948. osniva Institut za narodnu umjetnost u Zagrebu i vrši funkciju upravitelja do 1964. kada je umirovljen. Bio je predavač na Muzičkoj akademiji iz predmeta muzički folklor, a od 1955. član izvršnog odbora — International Folk Music Council — u Londonu.

Za dopisnog člana JAZU izabran je 1948, a za redovitog člana 1966. godine.

Svoju prvu narodnu popijevku zabilježio je kao gimnazijalac u rodnom Vratišincu daleke 1908. Popijevku »Mogla se kadi, hajdina cvete« pjevala mu je njegova sestra. Od tog trenutka pa do svoje smrti Vinko Žganec zabilježio je ili snimio na magnetofonsku vrpcu preko 25000 raznih narodnih svjetovnih i crkvenih popjevaka, napjeva, melodija za razna glazbala, plesove i kola, te raznih narodnih običaja u zemlji i izvan njezinih granica.

Za vrijeme svog svećeničkog djelovanja istakao se u plodonosnoj suradnji s glazbenim časopisom »Sveta Cecilija«. U broju 12, str. 88—92 iz 1911. objavljen je njegov prvi članak (sadržaj predavanja koje je održao 26. XI. 1911. u Nadbiskupskom sjemeništu pod naslovom »O hrvatskoj pučkoj crkvenoj pjesmi), a od tog vremena mu je »Sveta Cecilija« objavila preko pedesetak znanstvenih članaka, preko stotinu kraćih prikaza o ondašnjim novim crkvenim skladbama skla-

datelja cecilijanaca iz čitave Evrope i njegovih dva-desetak harmonizacija starih crkvenih popjevaka.

Godine 1912. bio je glavni pokretač i urednik crkvene pjesmarice *Hrvatski korali* koju je izdalo Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo »Vijenac«.

20. ožujka 1915. na redovitoj sjednici Cecilijinog društva bio je jednoglasno imenovan odbornikom društva Sveta Cecilija. U to vrijeme počeo je harmonizirati narodne crkvene popijevke iz Međimurja koje je sabrao u razdoblju 1910—1915, a ujedno proučava i harmonizira i napjeve crkvenih popjevaka iz Cithare octochorde. Spomenimo da prema njegovom vlastitom zapisu popijevku »Ptičice lijepo pjevaju« prvi put su izveli u njegovoj harmonizaciji bogoslovi nadbiskupskog sjemeništa u katedrali na prvu nedjelju adventa 1917. U kasnijim godinama surađivao je s najvažnijim cecilijancima našeg vremena: Franjom Duganom, Jankom Barléom, Filipom Hajdukovićem, Anzelmom Canjugom i Albom Vidakovićem.

Njegov zadnji javni nastup bio je na VII. kongresu himnologa u Dubrovniku 1973. U svojem predavanju ponovio je riječi koje je izgovorio na prvom predavanju u Zagrebu 1911., da narod voli svoje pučke crkvene popijevke i naglasio da danas više nego ikada moramo čuvati i njegovati hrvatsku narodnu crkvenu popijevku kao dragocjenu duhovnu baštinu naših predaka, da bismo tu baštinu našeg postojanja i vjervanja mogli neiskvareno predati budućim pokoljenjima.

Od najranije mladosti Vinko Žganec je bio vrlo radin. Svoju prvu pjesmaricu *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, svezak I, izdaje u vlastitoj nakladi 1916. godine. Pjesmarica je otkrila nepoznato glazbeno blago Međimurja, ljepotu uvrštenih popjevaka širokom krugu građanstva, a naročito glazbenicima koji nisu do tada znali, ali su onda osjetili da je Međimurje po svojim popijevkama svijet za sebe. Ova pjesmarica je imala i znatan utjecaj za veću afirmaciju narodnog smjera u hrvatskoj umjetničkoj glazbi.

Nakon oslobođenja Međimurja 24. prosinca 1918. razvija Vinko Žganec svoju prosvjetiteljsku i rodoljubnu djelatnost. S Ignacijem Lipnjakom, župnikom iz Macinca, vodi seljački crkveni pjevački zbor iz Macinca u Zagreb, koji u Hrvatskom glazbenom zavodu 11. veljače 1919. izvodi program »Međimurske umjetničke večeri«. Tom zgodom je Žganec održao i svoje poznato predavanje: O Međimurju i međimurskoj popijevci.

Da je ta Međimurska umjetnička večer uspjela iznad očekivanja, znamo iz pera kanonika Janka Barléa koji je u mjesečniku za glazbu »Sveta Cecilija« napisao: »Molimo naše vrle Međimurce da dođu opet, što prije u Zagreb i prirede nekoliko koncerata, kako bi se najšire općinstvo moglo upoznati s ljepotom Hrvatske narodne pjesme.«

Zanimljivo je da je Vinko Žganec već u svojim prvim zapisima međimurskih narodnih popjevaka zapazio razliku između forme međimurske narodne popijevke i forme pjesama drugih naroda:

»Forme međimurskih pučkih pjesama razlikuju se od jednolične simetrije koja vlada germanskom i romanskom pučkom i umjetničkom glazbom. Svaka međimurska pučka popijevka ima svoju formu koju ne određuje proračunani um, nego čuvstvo. Zato Međi-

murec, bio mladić ili starac, kad pjeva postaje dijete i tada miruje. Pjeva zato, da si ispuni taj mir. On je u svojoj pjesmi čisti umjetnik. Glazbom i riječima kazuje istinu, koje ne dokazuje, jer tu istinu, svatko tko ga sluša, osjeća.»

Svoju drugu knjižicu *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, II. svezak, Žganec izdaje u vlastitoj nakladi 1920. godine

U toj zbirci (uz suradnju dekanovečkog orguljaša Florijana Andrašeca) nadopunjuje i potvrđuje ispravnost i opravdanost svoga rada kao melografa, etnomuzikologa i harmonizatora, jer je pred Hrvatsku javnost onoga vremena iznio novo i nepoznato bogatstvo pojedinačnog i narodnog stvaralaštva. Zapanjuje njegovu radinost, tjelesna i duševna snaga. Nije prošla gotovo ni jedna kalendarska godina, a da Vinko Žganec ne bi objavio po jednu ili čak više knjiga bilo u vlastitoj nakladi, bilo u nakladi JAZU u Zagrebu.

Spomenimo neke od njih:

Zbirka zborova (muški i mješoviti zborovi), I. svezak, 1923.

Zbornik Jugoslavenskih pučkih popijevaka — Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (svjetovne), I. knjiga, izdanje JAZU 1924.

Zbornik Jugoslavenskih pučkih popijevaka — Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (crkvene), I. knjiga, II. svezak, izdanje JAZU 1925.

U ovoj knjizi a to se mora posebno naglasiti, Žganec i harmonizira većinu crkvenih popjevaka. Među hrvatskim glazbenicima, svojim suvremenicima, prvi je spoznao usku vezu između melodija pučkih crkvenih popjevaka iz Međimurja i starih načina (srednjovjekovnih ljestvica). Prvi je i pravilno i uspješno riješio harmonizaciju starih načina.

U godinama prije drugog svjetskog rata zabilježio je u okolici Sombora preko tisuću narodnih napjeva s tekstovima različitog sadržaja. U toku rata izdaje *Pučke popijevke iz Međimurja*, obrađene za mješoviti i muški zbor. Zatim pjesme za mladež iz Međimurja, Gradišća, Kastva, Krka, Istre, Poljica, Dubrovnika itd. Popunjuje građu zabilježenih, a kasnije i snimljenih, preko 4000 narodnih popjevaka iz Međimurja. Uređuje zapise i snimke koji se nalaze u Institutu za narodnu umjetnost u Zagrebu i Etnografskom muzeju.

Posebno treba istaknuti jedinstvene snimke GLAGOLJASKOG hrvatskog liturgijskog pjevanja, koje je snimio u 1955, 1956. i 1957. na otocima Krku, Rabu, Pagu, Braču, na šibenskim otocima i u Istri. To su vrlo kvalitetne snimke u trajanju od preko 30 sati.

U tom razdoblju objavljuje i nova djela:

Hrvatske narodne pjesme (kajkavske), izdanje Matice hrvatske, 1950.

Narodne popijevke Hrvatskog zagorja, melodije, I. svezak, izdanje JAZU, 1950.

Hrvatske narodne pjesme i plesovi, izdanje Seljačke sloge, Zagreb, 1951.

Narodne popijevke Hrvatskog zagorja, tekstovi, II. svezak, izdanje JAZU, 1952.

Međimurje u svojim pjesmama, vlastita naklada, Zagreb, 1958.

Hrvatske narodne popijevke iz Koprivnice i okolice, izdanje JAZU, 1962.

Muzički folklor, Zbirka predavanja održanih na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Vlastita naklada, 1962.

Jačkar, Hrvatske narodne (pjesme) jačke iz Gradišća, (Austrija), štampane u Čakovcu 1964. Zapisi kanonika Martina Meršića, uredio Vinko Žganec.

U toku svog života napisao je oko petsto članaka i rasprava s područja etnomuzikologije i prava.

Za muzičku enciklopediju Leksikografskog zavoda u Zagrebu obradio je dio muzičko-folklornih natuknica koje se odnose na hrvatske narodne popijevke.

Održao je zapažena predavanja na kongresima folklorista Jugoslavije na Bjelašnici, u Puli, Varaždinu, Novom Vinodolskom, Zaječaru, Skopju itd. Posebno zapažena predavanja održao je u JAZU: O našem glagoljaškom pjevanju, 1958. i O radu i životu Franje Ksavera-Kuhača, uz 50-obljetnicu smrti, 1962.

Kao aktivan sudionik na međunarodnim konferencijama i kongresima u inozemstvu, održao je predavanja: u Oslu 1955, »Folklore elements in the Yugoslav orthodox and romanchatolic chant«, u Freiburgu 1956, »Ueber das Redigieren der Volksliedersammlungen«, u Kopenhagenu 1957, »The tonal and structure of Yugoslav folk music«, u Budimpešti 1961, »Die elemente der Jugoslawischen folklore-tonleitern im Serbischen gesange« (Studia memoriae Belae Bartok sacra, Budapest), u Bukureštu 1959, »Medusobna suradnja muzičkih folklorista balkanskih zemalja«, u Jeruzalemu 1963, »La gamme Istrienne la musique populaire Yugoslave«, u Badia Greco da Grottaferrata (Roma) 1967, »L'origine delle melodie del canto Glagolitico Croato, probleme considerato dai punto di vista del folklore«, u Ateni 1968, »O Bizantskoj muzici«, u Grazu 1970, »Der Glagolitische gesang als kostbares kulturhistorisches erbgut der Kroatien«, u Budimpešti 1971, »A Magyar zenei folklor Bartalus István és Frán Kuhács levelezésének türkében«.

Dragocjeni su njegovi članci i studije o etnomuzikološkim problemima s kojima se susretao u svojem dugogodišnjem radu.

Na temelju radnog iskustva u institutskom djelovanju Vinko Žganec uvodi svoju jedinstvenu metodu rada, koju su dobrim dijelom prihvatili i ostali jugoslavenski instituti za proučavanje folkloru, posebno kod klasifikacije, analize i leksikografiranja narodnih napjeva. Dugi niz godina bio je i aktivni glazbeni pedagog na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i odgojio ne mali broj sada već poznatih i priznatih etnomuzikologa.

Na kraju valja istaknuti da svi plodovi Žgančeva rada nisu objavljeni i široj javnosti dostupni. Od njegove ostavštine znanost ne bi smjela zanemariti:

— 326 naslova stručnih predavanja, znanstvenih radova i članaka.

— 114 naslova izvještaja o radu na terenu.

— 4826 originala i kopija primljenih i poslanih pisma i dopisa na različite adrese na svim kontinentima.

— 123 harmonizacije, obrade različitih narodnih napjeva svjetovnog i crkvenog sadržaja.

— 61 svezak dnevnika rada u kojima je zabilježio preko 5000 različitih narodnih napjeva i njihovih tekstova.

— 6626 listova tipkanih tekstova različitih narodnih napjeva.

— 300 snimljenih magnetofonskih vrpca, raznih veličina s napjevima i tekstovima te drugom etnomuzikološkom i etnološkom građom iz Jugoslavije, Austrije i Mađarske.

— 22 fascikla s 1963 popijevke iz Međimurja. (Prvih 6 fascikla stručno uredio za tisak 1977. Miroslav Vuk.)

— 2 fascikla sa 174 popijevke iz okolice Sombora (Stručno uredio za tisak 1979. Miroslav Vuk.)

— 1 fascikl sa 189 crkvenih popjevaka iz Santova, Svetozara Miletića i Bačkog Brijega.

Nadam se da će grad Čakovec s Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti naći način da i taj dio Žgančeva rada postigne svoju svrhu. A naprijed izloženi podaci o muzičkom i etnomuzikološkom radu doktora Vinka Žganca dovoljan su argument za to.

Miroslav VUK